

מרכז בגין-סאדאת למחקרים אסטרטגיים

המעורבות האמריקנית בעזה: אובדן שליטה או נכס אסטרטגי?

פרופ' איתן שמיר

מבט מבס"א, מס' 2,359, 22 בדצמבר 2025

תקציר: המעורבות האמריקנית בגזרת עזה איננה עדות לאובדן שליטה ישראלית אלא ביטוי למבנה אסטרטגי חדש שנוצר מאז שילוב ישראל בפיקוד מרכז האמריקני CENTCOM ב-2022. המהלך אפשר לראשונה תיאום אזורי עמוק, שיתוף מודיעין בזמן אמת והפעלה משולבת של מערכות הגנה מול איראן ושלוחותיה. לאחר המלחמה בעזה התגבשה מפקדה משותפת המאפשרת אינטגרציה מבצעית מבלי לפגוע בעצמאות ההחלטה הישראלית. לאורך שנים התלבטה ישראל בשאלת ברית ההגנה עם ארה"ב, אך נרתעה מחשש לאובדן אוטונומיה. הסידור הנוכחי יוצר מודל היברידי: הוא אינו ברית פורמלית אך הוא מעניק את רוב יתרונותיה - הרתעה, תיאום, עומק אסטרטגי ויכולת פעולה משותפת בעת הצורך, תוך שמירה על חופש הפעולה הישראלי.

בשבועות האחרונים נשמעת בישראל הטענה כי ישראל "איבדה שליטה" ברצועת עזה לטובת האמריקנים. אף שיש בטענה זו גרעין מסוים של אמת - ארה"ב אכן הפכה לשחקן מרכזי בזירה המבצעית, ההומניטרית והמדינית, היא מחמיצה את התמונה האסטרטגית הרחבה יותר ואת היתרונות הברורים שמעניקה המעורבות האמריקנית לישראל. מה שנראה לעיתים כהשתלטות אמריקנית על הזירה הוא למעשה ביטוי לשינוי עומק שהתרחש כבר ב-2022, שינוי שרוב הציבור בישראל אינו מודע למשמעותו.

כדי להבין את השינוי יש להתחיל במבנה הצבא האמריקני. ארה"ב מפעילה שישה פיקודים גאוגרפיים-גלובליים, שכל אחד מהם אחראי על אזור עצום: אירופה, אפריקה, דרום אמריקה, אינדו-פסיפי, צפון אמריקה והמזרח התיכון. בראש כל פיקוד עומד גנרל ארבעה כוכבים, והוא מדווח ישירות לשר ההגנה ולנשיא ארצות הברית, המפקד העליון של הכוחות המזוינים. הפיקודים אינם יחידות מבצעיות בלבד אלא מסגרות אסטרטגיות שבאמצעותן מתאמת ארה"ב בין צבאות בעלות הברית שלה, מפעילה כוחות בתוך הימי, האווירי והיבשתי, ויוצרת מבנה רב-לאומי של שיתופי פעולה, מודיעין והגנה משותפת.

לכאורה, ישראל הייתה אמורה להשתייך לפיקוד המרכז האמריקני CENTCOM, הפיקוד האחראי על מדינות המזרח התיכון, אך במשך עשרות שנים שובצה ישראל תחת פיקוד אירופה - EUROM. ההסבר לכך אינו מבצעי אלא פוליטי: מדינות ערב שהתנגדו

לנורמליזציה ביטחונית עם ישראל לא היו מוכנות להיות עמה תחת אותו פיקוד אמריקני. הצבתה של ישראל תחת EUCOM איפשרה לה לשמור על שיתוף פעולה עמוק עם ארה"ב, כולל תרגילים והעברות ידע, מבלי ליצור משבר עם מדינות ערב שהיו אז בעלות-ברית מרכזיות של וושינגטון.

הסכמי אברהם שינו את התמונה מן היסוד. כאשר איחוד האמירויות, בחריין ומרוקו הסכימו לשתף פעולה עם ישראל באופן גלוי, ולפחות שתיים מהן אף הפכו לשותפות אסטרטגיות מוצהרות, הוסר למעשה הווסו הערבי על צירוף ישראל לפיקוד CENTCOM. ארה"ב הכריזה על המהלך כבר ב-2021, והוא הפך למציאות מבצעית מלאה בשנת 2022. ישראל שולבה רשמית בארכיטקטורה האזורית שהאמריקנים בונים כבר שנים - מערכת רב-מדינתית שמטרתה להתמודד עם איראן ושלוחותיה באמצעות מודיעין משותף, תיאום אווירי, הגנה מפני טילים ופעילות ימית רחבת היקף.

שילוב זה התבטא לראשונה בסדרת תרגילים שלא היו אפשריים בעבר. ישראל הצטרפה לתמרון הימי IMX-22 בהובלת הצי החמישי, שבו השתתפו מדינות ערביות לצד ישראל ללא כל צורך בהפרדה פוליטית מלאכותית כפי שהיה בעבר. שנה מאוחר יותר התקיים Juniper Oak 2023 – התרגיל הגדול ביותר שנערך אי-פעם בין צה"ל וצבא ארה"ב, אשר כלל תיאום בין מטוסי קרב, מפציצים אסטרטגיים, כוחות ימיים, כוחות מיוחדים ואמצעי מודיעין מתקדמים. התרגיל סימן בפועל את מיסוד הקשר המבצעי העמוק בין שני הצבאות.

למרות התפתחויות אלו, רק לאחר מתקפת 7 באוקטובר נחשפה מלוא המשמעות של השילוב הישראלי ב-CENTCOM. התקיפה הברברית של חמאס הבהירה לארה"ב כי עימות ישראלי-פלסטיני אינו עוד אירוע מקומי, אלא חוליה מרכזית בעימות האזורי הגדול מול איראן. בתגובה לכך פרסה ארה"ב במזרח התיכון נושאות מטוסים, משחתות הגנה מפני טילים, מטוסי לוחמה אלקטרונית ומערכות מודיעין מתקדמות. עד מהרה הפכה ארה"ב לגורם מרכזי בהרתעה מול חזבאללה והפכה כמעט ל"שומר סף" המונע התלקחות רב-זירתית.

ההתפתחות הדרמטית ביותר התרחשה דווקא בזירה אחרת: ההגנה המשותפת מפני מתקפות טילים וכטב"מים איראניים. במהלך 2023 ו-2024 ביצעה איראן שתי תקיפות רחבות היקף נגד ישראל - מהגדולות שהפעילה מעולם. בשתייהן הופעל לראשונה המערך האזורי שנבנה בעשור האחרון. מטוסים אמריקניים הפילו עשרות כטב"מים בשמי עיראק ובים האדום; ספינות אמריקניות, בריטיות וצרפתיות יירוטו טילי שיוט; ירדן, סעודיה ואיחוד האמירויות אפשרו מסלולי טיסה אוויריים שחסכו זמן יירוט ושיתפו מודיעין טקטי; ישראל הפעילה את מערכות כיפת ברזל, קלע דוד וחץ בתיאום מלא עם גורמי הפיקוד האמריקניים. לראשונה, ההגנה מפני מתקפה איראנית הפכה מפעולה ישראלית-בדידה למערך רב-לאומי מתואם, והתוצאה הייתה יירוט כמעט מלא של ירי שאמור היה להיות קטלני לאין שיעור.

לאחר סיום סבב הלחימה הראשון בעזה והפסקת האש הזמנית הוקמה בקריית גת מפקדה משותפת שבה פועלים קצינים אמריקנים וישראלים כתף אל כתף. תפקידה של המפקדה אינו להכתיב לישראל מה לעשות בעזה, אלא לנהל תיאום עמוק יותר בין הצבאות: תחזיות מודיעין בזמן אמת, הפעלת אמצעי איסוף אמריקניים שאין לצה"ל גישה אליהם, תיאום סיוע הומניטרי ומניעת טעויות בזירה המורכבת. תפקידה של המפקדה בראש וראשונה הוא לממש את תוכניתו של טראמפ, אבל היא גם מסייעת לישראל לפעול ביעילות גבוהה יותר ובמינימום חיכוך מול גורמים בינלאומיים. העובדה שהאמריקנים נמצאים פיזית לצד הצבא הישראלי מחדדת את הבנתם לגבי התנהלות חמאס, שימושו באוכלוסייה כמגן אנושי, ביזת הסיוע וחוסר האפשרות של ישראל לנהל את הזירה לבד באופן מלא.

המבקרים בישראל מתמקדים בחסרונות: החשש שהאמריקנים ינסו "להחליק" קשיים מבצעיים כגון אי-פרוק חמאס מנשקו כדי להציג לנשיא ארה"ב התקדמות מהירה, או שהממשל יפעיל לחץ על ישראל בנושאים הומניטריים בקצב שאינו תואם את צרכי הלחימה. אך זו תמונה חלקית בלבד. גורמי הביטחון בישראל מציינים שוב ושוב כי רמת שיתוף הפעולה עם האמריקנים בשנה האחרונה היא חסרת תקדים, וכי לא נרשמו ניסיונות לכפות על ישראל מהלכים שנוגדים את האינטרסים שלה.

יש לזכור כי במשך שנים ארוכות התלבטה ישראל בשאלה האם עליה לקדם ברית הגנה רשמית עם ארה"ב. האפשרות נבחנה שוב ושוב בדרג המדיני והביטחוני, במיוחד לאחר מלחמות לבנון ולאורך תקופות של התעצמות איראנית. מצד אחד היו לישראל יתרונות מובהקים: ברית כזו הייתה מעגנת את מחויבותה של ארה"ב לביטחון ישראל באופן רשמי, מרתיעה את אויביה ומבטיחה סיוע צבאי כמעט אוטומטי בשעת חירום. מנגד, החשש המרכזי שהוביל לבלימת הרעיון שוב ושוב היה איבוד אוטונומיה: החשש שברית רשמית תכבל את ידיה של ישראל, תדרוש אישור אמריקני לפעולות צבאיות רגישות, ותפגע ביכולתה לשמור על מרחב פעולה עצמאי אל מול איומים מהירים ומקומיים. הסידור הנוכחי, אף שאינו ברית הגנה פורמלית, מעניק לישראל את מרבית היתרונות שהיו צפויים מברית: תיאום הדוק, שיתוף מודיעין בזמן אמת, אינטגרציה של מערכות הגנה אזוריות ויכולת פעולה משותפת בעת הצורך, והכול מבלי לפגוע באופן רשמי בריבונות הישראלית או לדרוש ממנה התחייבויות קשיחות. זהו, למעשה, "המודל ההיברידי" שמאפשר לישראל ליהנות מהגנת-על אמריקנית, מבלי לאבד את יכולת התמרון העצמאית שלה.

חשוב להבין שהמציאות האסטרטגית השתנתה לחלוטין. במשך שנים חששה ישראל מהתנתקות או נסיגה אמריקנית מהמזרח התיכון. כיום התמונה הפוכה: ארה"ב מעמיקה את מעורבותה באזור, מחזקת את בעלות בריתה ומגבירה את הלחץ על איראן וגרורותיה. לצד זאת גוברים בישראל החששות מפני השפעה אמריקנית נרחבת מדי על קביעת קצב ומטרות הלחימה. בפועל, מה שמתרחש היום הוא שדרוג מעמד אסטרטגי חסר תקדים לישראל - לראשונה מזה עשרות שנים היא חלק מארכיטקטורה אזורית רחבה שנבנית סביב יכולותיה שלה.

במקום לומר שישראל "איבדה שליטה", ראוי להכיר בכך שהיא נכנסה למסגרת פעולה חדשה לחלוטין: מסגרת שבה היא פועלת כתף אל כתף עם ארה"ב ועם מדינות אזוריות נוספות, במסגרת דה-פקטו של מערכת הגנה אזורית. מדובר בהזדמנות אסטרטגית נדירה שמרחיבה את מרחב הפעולה של ישראל, מחזקת את חוסנה ומעניקה לה כלים שלא היו ברשותה בעבר. שילוב זה מעניק לישראל עומק אסטרטגי, סיוע מודיעיני ולוגיסטי, תיאום בזירות שונות ומעמד שונה לחלוטין במערכת הבינלאומית. במבט רחב, יתרונותיו עולים בהרבה על חסרונותיו.

גרסה מקוצרת של המאמר פורסמה בארץ, דצמבר 2025.

פרופ' איתן שמיר משמש כראש מרכז בס"א וכחבר סגל במחלקה למדע המדינה באוניברסיטת בר-אילן. ספרו האחרון *The Art of Military Innovation: Lessons from the IDF, Harvard University Press, 2023* (יחד עם אדוארד לוטוואק).